

ACC. NR. 2886

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland ..... *Upptecknat av:* Petersson, Oscar, Folksl.
Härad: Allbo ..... *Adress:* V. Forsås
Socken: V. Forsås ..... *Berättat av:* Johansson, Ida
Uppteckningsår: 1929 ..... *Född år* ..... *i* Hagstad

Uppteckningen rör Illamående.

Den, som kände sig illamående och har fått
"matalojan", bör svälja en lus.
Användes för inte så länge sedan i min
hemtrakt.

Skriv endast på denna sida!

S:a 123 sid.

ACC. NR. 2886

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
sk. ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Petersson, Oscar, Folksk.
Härad: Allbo Adress: V. Torsås
Socken: V. Torsås Berättat av Lang, Maria
Uppteckningsår: 1929 Född år ..... i ..... Grimslöv

0/11

2

Uppteckningen rör Fallandesjuka

botas genom att sticka hål på ett finger, så att blod sipprar ut. Nålen skall stickas genom en vigselring, som man lägger på fingret.

ACC. NR. 2886

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland ..... *Upptecknat av:* Petersson, Oscar, Folksk.
Härad: Allbo ..... *Adress:* ..... V. Torsås
Socken: V. Torsås ..... *Berättat av:* Hård, Elin
Uppteckningsår: 1929 ..... *Född år* ..... i Hillansgårde

3

Uppteckningen rör Nötkreatur.

Om man har otur med nötkreatur, vare sig de nu dö av sjukdomar eller snärja ihjäl sig e.d. bör man gräva ned en orm utanför förstugubron.

2886 H.

4

Söndagsbarn.

Barn, som äro födda på en söndag, ha lätt
för att se spöken.

2886 5,

5

Sjusovaredagen.

Om man ligger och vilar sig sjusovaredagen,
har man svårt för att hålla sig vaken hela nästkommande år.

2886

6

"Spånakäringen!"

På sommarkvällarna hörde man förr upmärksamt på "spånakäringens" surr. Surrade hon riktigt kraftigt, spann hon årets linskörd, och då kunde man var säker om att erhålla starkt, präktigt lin.

2886

7.

7

Oxen.

Förr gav man akt på hur oxen betedde sig, när han släpptes ut på våren. Slickade han sig på ryggen, hade man att vänta långt präktigt korn under sommaren. Slickade han sig däremot längre ned, blev årets korngröda knapp.

2886

8

Svalorna.

Förr gav man akt på hur högt eller rättare
sagt lågt svalorna flögo. Minimigränsen sattes som mått på linet
som växte under året.

Tandvärk

botades förr genom att peta i tanden med en spik, tills det blödde. Därefter slog man in spiken i stammen på en björk. Därmed var tandvärken borta. Men om någon sedan rörde spiken, gick tandvärken över till honom.

2886 /0.

10

Vårtor

botades förr genom att man med en tråd eller ett snöre mätte kring vårtorna, slog en knut för varje vårta, samt lade snöret under en sten. När snöret var uppruttnat, voro vårtorna försvunna.

2886

11

Vårfrunatten.

Om det fryser vårfrunatten, fryser inte havren under hösten. Skadefrosten fryser bort, om frost inträffar denna natt.

12.

2886

12

Rimfrost.

Så långt före jul som rimfrosten inträffar,
så långt före midsommar kommer regnet. Med ledning härav anpassas
sådden. Regeln tros gälla ännu.

2886

13

Farängladagen.

Under Farängladagen (dagen efter Tretton-
dedagen) bör man ej "uka få eller hugga trä!"

Berättaren var själv i sin ungdom med om
att köra med oxar denna dag, men det bar sig inte bättre, än att
en oxe blev halt och kryade inte på sig på ett helt år. Husbonder
föresatte sig då att aldrig köra ~~MAN~~ stutar på Farängladagen.

2886

14

Kvalster.

Små röda insekter, kallade kvalster, som brukar påträffas under klapperstenar på åkrarna, äro farliga för nötkreaturen. Om de få ett kvalster i sig, svullnar magen upp, så att de hålla på att spricka. Botas genom att en person med starka tänder biter av en bit av djurets tunga.

2886

15

Slakt.

Vid slakt förr i tiden tog man vara på det fetaste späcket, varav man skar ut en bit, som man använde till att bestryka alla bås och krubbor med i ladugården. Gjorde man så kommo kreaturen att trivas alldeles förträffligt.

16.
2886

16

Timmermannen.

Förr hade man respekt för en insekt, antag-
ligen en skalbagge, som kallades timmermannen. Denna tordes man
ej slå ihjäl, för då hände någon olycka, ja kanske rentav "mör-
daren" dog.

2886

17

Havande kvinna.

Om en havande kvinna kikar genom nyckelhål,
blir barnet vindögt.

18.
2886

18

Gastakrystning

botas genom att någon tre gånger med högra handens fingrar mäter den sjukas vänstra arm. Detta sätt att bota sjukdomen kallas spänning.

19
2886

19

Lamm.

Förr skulle man binda röda knutar på lammen, när de skulle släppas ut på sommarbete, för att inte räven skulle våga röra dem. Även trodde man, att det hjälpte att hänga en skälla på varje lamm.

2886 90.

20

Självspillingar

fingo ej begravas tillsammans med andra utan hade en särskild
vrå norr om kyrkan. Inte heller var det tillåtet att hålla själa-
ringning för dem.

Småland
171160
V. Torsås
Ugpt. 1929

Varsel.

Om en "locke" spinner sin tråd över en, när
man ligger, så bådär han friare.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2886 9/1

21

2886⁸⁹

22

Varsel.

Om barnen gräva gravar, betyder det, att
någon snart skall "falla undan".

2886

23

Klok gubbe.

Det finns i min grannsocken en man, som tros kunna litet av varje. Av åtminstone ett 10-tal personer, har jag hört berättas om hans svartkonster. Under sina stadsresor brukar han låta andra dra lasset åt sig. Hans häst är nämligen aldrig trött, även om han sprungit i kapp med två starka hästar.

Under en stadsresa stannade flera bönder i Nöbbeled med sina "fläskalass". De övriga låste in sina lass av fruktan för tjuvar, men denna trollkonstnär bara skrattade och sade, att han skulle väl hålla kvar tjuven. Framåt 4-tiden, när alla skulle köra mot Växiö, stod en tjuv vid hans vagn och höll i ett fläskstycke, från vilket han ej kunde komma loss. Först nu blev han fri.

Många äro historierna om denna persons makt.

Skriv endast på denna sida!

Lm.
Albo hd
V. Forsås
1929

Köpt. Oscar Petersson
Ker. J. Johansson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2886 ²⁴

24

Rönnbär.

Om det är gott om rönnbär, blir efterhösten
våt.

Skriv endast på denna sida!

2886

25

Skatorna.

När skatorna bygga högt, har man att vänta ett våtår, och när de bygga lågt, blir det ett torrår.

26.
2886

26

Stjärnorna.

För ett tjugotal år sedan levde en del personer, som kunde spå i stjärnorna, hurudan vintern skulle bli. Det fanns en samling stjärnor (Vinterbråten), gående från söder mot zenit, vilka voro föremål för studier. Vinterbråten framträdde särskilt kraftigt höstkvällarna.

2886 27.

27

Födelse.

För 40-50 år sedan var det vanligt, att när ett barn fötts, tände man eld på krut i den öppna spisen och lät det flyga upp genom skorstenen. Man trodde nämligen, att trollen hade makt över barnet, innan det döpts och över kvinnan, innan hon "tagits i kyrka!"

2886

28

Lyte.

Barn, som ledo av "torsk", slem o.d. på tungan,
hotades genom att hålla i dem bläck.

2886

27

29

Skerva

kan botas genom att knyta bort den. Detta tillgår så, att man tar en tråd, på vilken är slagen 9 knutar, och med den mäter man alla barnets leder. Barnet bär sedan tråden på sig i 9 dygn och därefter uppbränner man den. Sedan går sjukdomen över.

Smil
Måbo
V. Fosås
1929.

Appt. Oskar Peterson
V. Fosås
Ber. Katarina Peterson,
född i Långastan.

Skervan.

Om ett barn led av skervan, skulle man
bära det tre gånger kring en likkista.

Vidare botades det genom att man tvättade
det i samma vatten, som ett lik blivit tvättat i.

2886

31

Rena-skervan.

Ett särskilt slag av skerva, som ett barn kunde lida av, var rena-skervan. Denna åkomma botades genom att man grävde ett dike i en ren, som stupade brant ned från åkern, och i detta dike lyfte det sjuka barnet från dikets mynning upp mot åkern.

2886

32

Talesätt.

När djuren kunde tala, sade tuppen till
hästen: "Låt oss komma överens om att inte trampa varandra på tår-
na!"

2886²²

33

Rakkniven

bör man lägga i norr och söer, så blir den aldrig slöer.

34

34

Ko.

Om en ko inte blev "lätt", sedan hon kalvat, skulle man sätta fast en grep med tinnarna upp i ladugården.

Skriklyte.

Om ett litet barn aldrig kunde hålla sig tyst, trodde man, att det fått något "skriklyte". Lytet botades genom att modern tog barnet i "skörtet" och gick bort till en plats, där det fanns tre stättor(läje). På dessa tre stättor måste de tre översta stängerna vara upplagda och under dessa kröp modern med barnet i kjolen.

36.

2886

36

Grissnuvan.

Förr led man av en särskilt besvärlig snuva som kallades grissnuvan. Denna botades genom att man en morgon före soluppgången gick ner i stian och sparkade grisen på trynet. Ceremonien måste man utföra fastande och tigande.

Mjölken.

Ännu håller man på vissa håll fast vid det gamla bruket att ta förklädet öfver mjölkbyttan, när man bär in mjölken efter nykalvad ko. Numera vet man väl knappast, varför man gör så, men ursprungligen torde detta tjänat till att hindra trollen att förgöra mjölken.

Det finns också personer, som skära med en kniv i mjölken, isynnerhet om den skall skänkas eller lånas bort.

Mjök.

När man värmde mjök, fick man ej låta den
koka över, ty då fingo korna ont i juvret.

2886³⁹

39

Jäst.

Ännu brygges julölet på många ställen i hemmet. Det är kanske inte så mycket för ölets skull, som man har det myckna besväret, utan mera för "torrjästen", som man bereder vid ölbrygden. Förr gingo många omkring och tiggde jäst till sitt julbröd. Man tog ett kol från spiseln och lät det följa jästen, antagligen för att givaren ej skulle mista turen med att baka.

2886

40

Annandag otta.

För en mansålder sedan eller mera förekom i V.Torsås ett mycket egendomligt bruk. Man gick nämligen ^{my}annadag otta omkring i ladugårdarna och hade åtskilligt för sig. Hos de lantbrukare man hade "horn i sidan till" gjorde man diverse spektakel, t.ex. sprättade upp dynga i krubbor och baljor, släppte kreaturen lösa, knöt upp selar och strödde delar därav på marken, skar sönder rep och remmar o.s.v. Däremot gjorde man tjänster åt dem man var god vän med. Man ryktade då kreaturer, gjorde krubbor i ordning och "måkade" ladugården.

2886⁴¹

41

Varsel.

Om ett ljus släcktes av sig själv på jul-
aftons kväll, så betydde det, att någon i familjen skulle dö un-
der nästkommande år.

49.
2886

42

Varsel.

Tvättade sig katten och tog foten över örat, hade man att vänta främmande. Om det var vänstra örat, kom det kvinnfolk, var det högra, voro manfolk i antågande.

Vittnesbörd om främmande hade också skatorna, om de hoppade på förstugubron.

Katten.

Skatorna.

^{H2}
2886

48

Katten.

När katten tummar sig, har man att vänta
nederbörd.

Äter katten gräs, har man att vänta ne-
derbörd.

44
2886

44

Smörkärning.

Innan man började smörkärningen, plögade man förr tända eld på tre tändstickor, som man lyste med nere i kärnan. Antagligen skulle detta tjäna till att skydda mjölken mot förgörning. Man brukade också placera ett ormskinn under kärnan, medan man kärnade smöret.

2886

45.

45

Medel mot modstulna kor.

För ett 20-tal år sedan sade man, att en
ko var mo(d)stulen, om hon mistat matlusten. Bästa motemedlet
var att tända eld på midsommarkvasten och låta kon inandas rö-
ken därav.

2886

46

Efter kalvningen.

När en ko första gången ledes ut ur ladu-
gården, sedan hon kalvat, bör man lägga något stål, helst en yxa,
på tröskeln.

(I Långasjö lade man gärna ett järnspett på tröskeln /Eric Elgquist/)

2886⁴⁷

47

Råmjölkspannkaka.

För inte så länge sedan var det i min hemsocken vanligt, att man skulle låta en karl få första smakbiten av råmjölkspannkakan. Var det en kvinna, som skårade pannkakan, blev kon, som levererat råmjölken, aldrig "tidd!"

48.
2886

48

Djur.

Man får aldrig ta emot några djur, inte så mycket som en katterkälling, till skänks. Då finna de ingen trevnad. Något måste man ge, även om det bara är några ören.

2886

49

Tur med kreaturen.

Om bonden ville ha tur med sina kreatur,
borde han borra ett hål i tröskeln till ladugården samt stoppa
ned ett ormskinn där.

50.
2886

FO

Havande kvinna.

Smakade en havande kvinna en pannkaka,
bakad på en söndag, fick avkomman "pannkakelyte". Detta bestod
i bulnader å huvud, hals eller rygg. Enda sättet att botä lytet
var att baka en söndagspannkaka och smörja på den angripna huden.

51.

2886

51

Ormar.

Den första orm, man såg på året, skulle man inte slå ihjäl. I annat fall fick man se många under årets lopp.

52.
2886

52

Huggorm.

I V.Torsås var man förr mycket försiktig, när man slagit ihjäl en huggorm. Man måste gömma den noga i ett stenrös e.d. Låg den i solen, bildes det "daggormar" av den. Sådana voro farliga att trampa på, ty då ruttnade fötterna bort.

(Känt även i Skatelöv, Nottebäck.)

53.
2886

53

Att undgå ormbett.

Ett effektivt medel att bli fri från ormbett under sommaren var att äta upp blomman av den första vit-sippa, man såg på våren.

77
2886

54

Hästen.

När en häst tummar sig, heter det, att han vunnit en havraskärpa. Trampar man över en hästatumma, skall man spotta tre gånger, annars blir man sjuk.

Trulsen
Albo
T. Forsberg
1929

Oscar Pettersson

Fåren.

När fåren skulle släppas ut på bete på våren, borde man låta dem gå igenom en sele. Detta skulle skydda dem för att bli tagna av räven under sommaren. Ett annat medel var att binda en skälla på varje får och lamm. Då vågade inte räven angräpa dem.

56.

2886

56

Potatisplockning.

Om tvenne personer under potatisplockning
på hösten ofrivilligt hackade ihop med sina hackor, hette det,
att de få hacka ihop till nästa år.

Imilind

V. Jossé m.

1929.

G. Petersson

1929.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—••••—
57.
2886

57

Varsel.

Tappar man en kam eller slår sönder en
snigel, råkar man ut för något förargligt.

Skriv endast på denna sida!

77.

2886

58

Varsel.

Det bådär intet gott för en kvinna att
tappa sin vigselring.

(Samma tro i Växjö landsförs.)

59

2886

59

När någon har dött

skall man genast lägga en psalmbok och en ullsax på liket. Psalm-
boken skall liksom stålet skydda den döda kroppen för onda varel-
ser. - Ännu allmän sed i V.Torsås.

(Så även i Långasjö.)

60.

2886

60

När man ser ett lik,

bör man röra vid det, för att det inte skall framträda i ens fantasi utan att man snart må glömma det.

Från V. Torsås om.
O. Pettersson, 1929

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

61

2886

61

Gengångare.

För inte så länge sedan trodde man, att den döde skulle komma igen, om han inte fick tobak och brännvin med i graven. Sommaren 1925 hittades vid grävning å V.Torsås kyrkogård en liter brännvin. Då kyrkogården endast är omkring 50 år gammal, kan man förstå, att det inte är så länge sedan man trodde på dylikt.

En person, som försörjt sig med att gå ~~om~~ omkring och "plejlatröska", säges ha yttrat: "Om ni hänger en plejel vid dörren, när jag blir död, behöver ni inte vara rädda för att jag kommer tillbaks!"

62
2886

62

Skrämma bort räven.

Förr, när rävarna voro talrikare och allt-
somoftast snattade bort ett lamm, höns e.d. från gårdarna, brukade
man skrämma bort räven med att "bösta" med en hammare på en bläck-
plåt eller ett "pannjörn", så att det ekade duktigt. På det sättet
gick man omkring i hela sin hage och skrämde bort räven.

E. Malm
W. M.
V. Forsäs
14/10-1929

Nygrändskolan
Oscar Pettersson
V. Forsäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

60.

2886

63

Vildgäss.

Om man räknade en skara vildgäss, som flög
i ordnad hop, skingrades den snart och kunde sedan omöjligt hålla
samman.

67.
2886

64

Kreaturenen.

Förr vågade man inte slå kreaturen med kvastar, ty då vantrivdes de.

Grisarna trivdes ej, om man sade, att det var några granna grisar. Istället måste man säga racka (rara) grisar.